

आय-पे निष्कासन सर्व्हिसेस प्रायव्हेट लिमिटेड

वि.

आयसीआयसीआय बँक लिमिटेड

(2022 चा दिवाणी अपील क्रमांक 7)

जानेवारी 03,2022

[आर. सुभाष रेड्डी आणि हृषिकेश रॉय, जे. जे.]

लवाद आणि तडजोड कायदा, 1996-कलम 34 (4)- अपीलकर्त्याने केलेला दाव्याबाबत कलम् 8 अंतर्गत लवादाकडे पाठवल्या जाणाऱ्या पक्षांमधील विवादाच्या अनुषंगाने एकमेव लवादाने दिलेला लवादीय निवाडा -उत्तरवादीने कलम ३४ (१) अंतर्गत निवाडा रद्द करण्यासाठी दाखल केलेली याचिका - त्याच याचिकेत, अपीलकर्त्याने हे प्रकरण कलम ३४ (४) अन्वये एकल लवादाकडे पाठवण्यासाठी प्रस्ताव याचिका दाखल केली. -लवादाने निर्धारणासाठी पाच मुद्दे तयार केले होते आणि मुद्दा क्र. 1 असा होता की, "उत्तरवादीने करार बेकायदेशीरपणे आणि अचानक संपुष्टात आणला होता का?"-उच्च न्यायालयाने असे म्हटले की जोवर मुद्दा क्र. 1 वर प्रथम निष्कर्ष नोंदविले नाहीत तोवर लवादाने अपीलकर्त्याने केलेल्या दाव्यांवरील निष्कर्ष नोंदवायला नको होते, त्यामुळे लवादाने अधिकारक्षेत्रातील चूक केली-उच्च न्यायालयाने असे म्हटले की निर्णयातील दोष दूर करण्यायोग्य नव्हता आणि त्यानुसार अपीलकर्त्याने कलम 34 (4) अंतर्गत घेतलेल्या प्रस्तावाची सूचना फेटाळली.-औचित्य - असा निर्णय देण्यात आला की : योग्य- एखाद्या

पक्षकाराने केवळ कलम 34 (4) अर्ज अंतर्गत दाखल केल्यामुळे प्रकरण लवादाकडे पाठवणे न्यायालयास नेहमीच बंधनकारक नसते- जेथे अपुरी कारणमीमांसा आहे किंवा युक्तिवादातील त्रुटी भरून काढण्यासाठी, निवाड्यात आधीच नोंदविलेल्या निष्कर्षांच्या समर्थनार्थ, कलम 34 (4) अंतर्गत प्रदान केलेले विवेकाधीन अधिकार वापरणे आवश्यक आहे -अतिरिक्त कारणांच्या नावाखाली आणि युक्तिवादातील त्रुटी भरून काढण्यासाठी, जेथे निवाड्यातील युक्तिवादाच्या मुद्द्यांवर कोणतेही निष्कर्ष नसतात, तेथे कोणताही निवाडा लवादाकडे पाठवला जाऊ शकत नाही,- कलम 31, 34 (1), 34 (2 ए) आणि 34 (4) चे सुसंगत वाचन हे स्पष्ट करतात की योग्य प्रकरणांमध्ये, एखाद्या पक्षाने केलेल्या विनंतीवरून, न्यायालय लवादाला कारणे देण्यासाठी लवादाची कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्याची किंवा निवाड्यात आधीच नमूद केलेल्या निष्कर्षांच्या समर्थनार्थ तर्कातील पोकळी भरून काढण्याची संधी देऊ शकते-परंतु त्याच वेळी, जेव्हा प्रथमदर्शनी असे दिसते की निर्णयातच पेटंटमधील बेकायदेशीरपणा आहे, तेव्हा एखाद्या युक्तिवादातील मुद्द्यावर निष्कर्ष न नोंदविता, अशा प्रकरणांमध्ये, न्यायालय लवादाची कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्यासाठी लवाद न्यायाधिकरणाला संधी देण्याची पक्षकाराची विनंती मान्य करू शकत नाही.

निर्णय/आदेश- 'निष्कर्ष' आणि 'कारणे'- यातील फरक- असा निर्णय देण्यात आला की : निष्कर्ष हा एखाद्या समस्येवरील निर्णय असतो, तर कारणे म्हणजे ज्या सामग्रीवर काही निष्कर्ष आधारित असतात आणि वास्तविक निष्कर्ष यांच्यातील दुवा असतात.

याचिका फेटाळत न्यायालयाने असा निर्णय दिला की, 1. लवाद आणि तडजोड कायदा, 1996 च्या कलम 34 (4) च्या वाचनावरून हे स्पष्ट होते की, उपकलम (1) अंतर्गत अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर, एखाद्या पक्षाच्या विनंतीवरून योग्य प्रकरणांमध्ये, लवाद

न्यायाधिकरणाला लवादाची कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्याची संधी देण्यासाठी किंवा लवाद न्यायाधिकरणाच्या मते अशी इतर कारवाई करण्यासाठी न्यायालय, लवादाचा निर्णय रद्द करण्याची कारणे काढून टाकण्यासाठी, ते ठरवलेल्या कालावधीसाठी कार्यवाही पुढे ढकलू शकते.[परिच्छेद 17] [904-बी-डी]

2. जेव्हा प्रतिवादीचे विशिष्ट प्रकरण असे असते की कोणताही निष्कर्ष मिळत नाही, तेव्हा बिंदू क्र. 1. "प्रतिवादीने करार बेकायदेशीरपणे आणि अचानक संपुष्टात आणला होता का?", कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत माफीला परवानगी नाही. कायद्याच्या कलम 34 (4) चा वापर, पुरस्कारामध्ये आधीच दिलेल्या निष्कर्षावरील कारणांची नोंद करण्यासाठी किंवा पुरस्काराच्या तर्कातील त्रुटी भरून काढण्यासाठी केला जाऊ शकतो. 'शोधणे' आणि 'कारणे' यात फरक आहे. शोधणे हा एखाद्या समस्येवरील निर्णय असतो, तर कारणे म्हणजे ज्या सामग्रीवर काही निष्कर्ष आधारित असतात आणि वास्तविक निष्कर्ष यांच्यातील संबंध असतात. बिंदू क्र. 1 वर कोणताही निष्कर्ष न मिळाल्याने, प्रतिवादीने विनंती केल्याप्रमाणे आणि पुढे, हे त्यांचे प्रकरण आहे की पक्षांमधील 'सहमती आणि समाधान' सिद्ध करण्यासाठी लवादासमोर सादर केलेली संबंधित सामग्री विचारात घेतली जात नाही आणि त्याच प्रमाणात पेटंट बेकायदेशीर आहे, अशा पैलूंवर न्यायालयाने स्वतः विचार केला पाहिजे. असे म्हटले जाऊ शकत नाही की हे असे प्रकरण आहे जेथे बिंदू क्र. 1. वर निष्कर्ष न मिळाल्यास अतिरिक्त कारणे दिली जावीत किंवा तर्कात अंतर ठेवले जावे. "प्रतिवादीने करार बेकायदेशीरपणे आणि अचानक संपुष्टात आणला होता का?" [परिच्छेद 20] [905-एच; 906-ए-डी]

3. कायद्याच्या कलम 34 (4) मध्येच हे स्पष्ट केले आहे की कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्याची संधी देणे किंवा न देणे हे प्रकरण लवादाकडे पाठवणे हा न्यायालयाचा विवेक आहे. "जेथे ते

योग्य आहे" हे शब्द स्वतःच सूचित करतात की एखाद्या पक्षाने विनंती केल्यावर प्रकरण पाठवणे हा न्यायालयाद्वारे वापरला जाणारा विवेक आहे. जेव्हा कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत अर्ज दाखल केला जातो, तेव्हा लवाद न्यायाधिकरणाच्या निर्णयावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित करणाऱ्या पक्षाने कायद्याच्या कलम 34 (1) अंतर्गत अर्जामध्ये मांडलेली कारणे आणि कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत दाखल केलेल्या अर्जामध्ये मांडलेली कारणे आणि त्यावर दिलेले उत्तर लक्षात घेऊन त्याचा विचार केला पाहिजे. केवळ एखाद्या पक्षाने कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत अर्ज दाखल केला आहे, त्यामुळे हे प्रकरण लवादाकडे पाठवणे न्यायालयाच्या बाजूने नेहमीच बंधनकारक नसते. कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत प्रदान केलेल्या विवेकाधीन अधिकाराचा वापर, जेथे अपुरा तर्क आहे तेथे किंवा निर्णयात आधीच अभिलेखनवलेल्या निष्कर्षांच्या समर्थनार्थ तर्कातील अंतर भरण्यासाठी केला जातो. अतिरिक्त कारणांच्या नावाखाली आणि तर्कातील त्रुटी भरून काढत, कोणताही निर्णय लवादाकडे पाठवला जाऊ शकत नाही, जेथे निर्णयात वादग्रस्त मुद्द्यांवर कोणतेही निष्कर्ष नाहीत. जर पुरस्कारातील वादग्रस्त मुद्द्यांवर कोणतेही निष्कर्ष नसतील किंवा अभिलेखातील भौतिक पुराव्यांकडे दुर्लक्ष करून कोणतेही निष्कर्ष अभिलेखनवले गेले असतील, तर पुरस्कार बाजूला ठेवण्यासाठी तेच स्वीकार्य आधार आहेत. एकतर अतिरिक्त कारणांच्या नावाखाली किंवा तर्कातील त्रुटी भरून काढत, न्यायालयाला दिलेला अधिकार लवादाकडे वळवला जाऊ शकत नाही. वादग्रस्त मुद्द्यावर कोणताही निष्कर्ष न मिळाल्यास, कोणत्याही कारणांमुळे पुरस्कारातील दोष दूर होऊ शकत नाही. लवाद आणि सलोखा कायदा, 1996 च्या कलम 31,34 (1), 34 (2 ए) आणि 34 (4) चे सुसंवादी वाचन हे स्पष्ट करते की योग्य प्रकरणांमध्ये, एखाद्या पक्षाने केलेल्या विनंतीनुसार, न्यायालय लवादाला कारणे देण्यासाठी लवादाची कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्याची किंवा निर्णयात आधीच नमूद

केलेल्या निष्कर्षाच्या समर्थनार्थ तर्कातील त्रुटी भरून काढण्याची संधी देऊ शकते. परंतु त्याच वेळी, जेव्हा एखाद्या वादग्रस्त मुद्द्यावर निष्कर्ष अभिलेखनवून न घेता, पुरस्कारातच पेटंट बेकायदेशीर असल्याचे प्रथमदर्शनी दिसून येते, तेव्हा अशा प्रकरणांमध्ये, न्यायालय एखाद्या पक्षाला संधी देण्याच्या पक्षाच्या विनंतीला मान्यता देऊ शकत नाही. लवादाची कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्यासाठी लवाद न्यायाधिकरण. पुढे, प्रतिवादीने योग्यरित्या युक्तिवाद केल्याप्रमाणे, पुराव्याच्या पुढील विचारांवर 'सहमती आणि समाधान' च्या याचिकेवर, ज्याकडे पूर्वी दुर्लक्ष केले गेले आहे, जरी लवाद न्यायाधिकरणाला जाणीवपूर्वक असे मानायचे असेल की पक्षांमध्ये 'सहमती आणि समाधान' होते, तरी तो स्वतः निर्णय बदलून असे करू शकत नाही, जो त्याने आधीच मंजूर केला आहे. [परिच्छेद 21] [906-ई-एच; 907-ए-ई]

किंनारी मलिक आणि अन्य वि. घनश्याम दास दमानी (2018) 11 एस. सी. सी. 328; डायना टेक्नॉलॉजीज प्रा. लिमिटेड विरुद्ध क्रॉम्पटन ग्रीव्ह्ज लिमिटेड (2019) एस. सी. सी. ऑनलाईन एस. सी. 1656 आणि सोम दत्त बिल्डर्स लिमिटेड विरुद्ध केरळ राज्य (2009) सी. 10 एस. सी. सी. 259: [2009] 14 एस. सी. आर. 611-विशेष. ए. के. एन आणि ए. एन. आर. वि. ए. एल. सी. आणि इतर. (2015) एस. जी. सी. ए. 63 [सर्वोच्च अपील न्यायालयाचा निर्णय]-प्रतिष्ठित. पृथक रक्षित आय अधिकारी, ए प्रभाग, सीतापूर विरुद्ध मुरलीधर भगवान दास ए. आय. आर. 1965 एस. सी. 342: [1964] एस. सी. आर. 411 आणि डी. जे. अशोक विरुद्ध कृषी विज्ञान विद्यापीठ आणि इतर. (2017) 2 एस. सी. सी. 609: [2016] 11 एस. सी. आर. 81- यावर अवलंबून होते. पर्मास्टेलिसा पॅसिफिक होल्डिंग्स लिमिटेड विरुद्ध ह्युंदाई अभियांत्रिकी

आणि बांधकाम कंपनी लिमिटेड (2005) एस. जी. एच. सी. 33 ई. [सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय]-संदर्भित.

संदर्भ

(2018) 11 एस. सी. सी. 328	भेद दर्शविला आहे	परिच्छेद 12
[2009] 14 एस. सी. आर. 611	भेद दर्शविला आहे	परिच्छेद 12
[1964] एस. सी. आर. 411	विसंबून	परिच्छेद 15
[2016] 11 एस. सी. आर. 81	विसंबून	परिच्छेद 20

दिवाणी आपीलिय अधिकारिता : दिवाणी अपील क्र. ७/२०२२.

वाणिज्यिक लवाद याचिका क्र. १९०/२०१८ मधील वाणिज्यिक प्रस्तावाची सूचना क्र. १५४९/२०१९ मध्ये मुंबई उच्च न्यायालयाच्या दिनांक 16.07.2019 च्या निकाल आणि आदेशावरून.

डॉ. अभिषेक मनू सिंघवी, नकुल दीवान, वरिष्ठ अधिवक्ते, पृथू गर्ग, श्रीमती हरिमोहना एन. श्रीमती सुप्रज्ञा, श्रीमती अशिमा चौहान, श्रीमती नुरेन सामा, अपीलकर्त्याकरिता वकील.

के. व्ही. विश्वनाथन, वरिष्ठ अधिवक्ता, सुमित गोयल, सुश्री सोनल गुप्ता, सुश्री श्रीपर्णा बसाक, राघव बन्सल, आर. वेंकटरमण, चाणक्य द्विवेदी, मेसर्स पारेख अँड कंपनी, प्रतिवादींसाठी वकील.

न्यायालयाचा निर्णय आर. सुभाष रेड्डी, न्या. यांनी दिला.

१. अनुमति मंजूर.

२. वाणिज्यिक लवाद याचिका क्र. १९०/२०१८ मधील वाणिज्यिक प्रस्तावाची सूचना क्र. १५४९/२०१९ मध्ये मुंबई उच्च न्यायालयाने दिनांक १६.०७.२०१९ रोजी पारित केलेल्या आदेशाने व्यथित होऊन हे अपील दाखल करण्यात आले आहे.

३. लवाद आणि सामंजस्य अधिनियम, १९९६ (संक्षिप्ततेसाठी 'अधिनियम') च्या कलम ३४ अन्वये दाखल केलेल्या वाणिज्यिक लवाद याचिका क्र. १९०/२०१८ मध्ये, उत्तरवादी -आय. सी. आय. सी. आय. बँकेने विद्वान एकमेव लवादाच्या दिनांक १३.११.२०१७ रोजीच्या निवाड्याला आव्हान दिले आहे. सदर निवाड्याद्वारे, विद्वान लवादाने उत्तरवादी -आय. सी. आय. सी. आय. बँकेला खालील निर्देश दिले होते -

"अ) दावेदाराला (आय-पे) Rs.50,00,00,000-(पन्नास कोटी रुपये) आणि निवाड्याच्या तारखेपासून ते रक्कम देईपर्यंत किंवा वसुली पर्यंत यापैकी जे आधी असेल तो पर्यंत, १८ टक्के वार्षिक दराने त्यावरील व्याजासह देण्याचे आदेश आणि निर्देश उत्तरवादीला (आय. सी. आय. सी. आय. बँक) दिले जातात.

ब) लवाद न्यायाधिकरणाकडे कलम १६ अन्वये केलेल्या अर्जावरील खर्च म्हणून दावेदाराला (आय-पे) Rs.50,000/- (पन्नास हजार रुपये) देण्याचे आदेश आणि निर्देश उत्तरवादीला (आय. सी. आय. सी. आय. बँक) दिले जातात."

4. अधिनियमाच्या कलम ३४(१) अन्वये उत्तरवादी -आय. सी. आय. सी. आय. बँकेने दाखल केलेल्या याचिकेत, त्यांनी प्रस्तावाची नोटीस क्र. ५५०/२०१८ दाखल केली आहे, ज्यामध्ये विद्वान लवादाने दिनांक १३.११.२०१७ रोजी पारित केलेल्या निवाड्याचा परिणाम, कार्यवाही आणि अंमलबजावणीस स्थगिती देण्यासाठी अंतरिम आदेशाची मागणी केली आहे. याच याचिकेत, अपीलकर्त्याने/आय-पे ने कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत

प्रस्तावाची सूचना क्र. १५४९/२०१९ दाखल केली आहे, ज्यात तीन महिन्यांच्या कालावधीसाठी किंवा न्यायालयाने निश्चित केलेल्या अन्य अशा कालावधीसाठी कार्यवाही तहकूब करण्याची आणि योग्य निर्देश/ सूचना / अतिरिक्त कारणे देण्याचे आणि/किंवा योग्य आणि आवश्यक कारवाई करण्याचे निर्देश विद्वान लवादाला देण्याची मागणी केली आहे. उच्च न्यायालयाने सामाईक आदेशाद्वारे, उत्तरवादीने काढलेल्या प्रस्ताव सूचनेत सशर्त आदेश पारित केला आहे आणि यातील अपीलकर्त्याने अधिनियमाच्या कलम 34 (4) अंतर्गत काढलेली प्रस्ताव सूचना क्र. १५४९/२०१९ फेटाळली आहे. फेटाळण्याच्या आदेशामुळे, अधिनियमाच्या कलम ३४(४) अन्वये दाखल केलेली प्रस्तावाची सूचना क्र. १५४९/२०१९ फेटाळल्यामुळे व्यथित होऊन, हे अपील दाखल केले आहे.

५. अपीलकर्ता ही कंपनी कायदा, १९५६ अंतर्गत स्थापन केलेली प्रायव्हेट लिमिटेड कंपनी आहे आणि स्मार्ट कार्ड आधारित निष्ठा कार्यक्रमांसाठी कार्ड वैयक्तिकरण, व्यवहार आणि ताळमेळ व्यवस्थापन प्रदान करण्याच्या व्यवसायात आहे, ज्यासाठी त्यांच्याकडे मुंबईत व्यवहार सुविधा आहे आणि विविध शहरांमध्ये व्यवहार केंद्रे आहेत. उत्तरवादी-आय. सी. आय. सी. आय. बँक ही कंपनी कायदा, १९५६ अंतर्गत स्थापन केलेली आणि बँकिंग नियमन कायदा, १९४९ अंतर्गत परवानाधारक कंपनी आहे आणि बँकिंग सुविधा, किरकोळ आर्थिक सहाय्य आणि संबंधित उपक्रम पुरविण्याचा व्यवसाय चालवते. एच. पी. सी. एल. (हिंदुस्तान पेट्रोलियम कॉर्पोरेशन लिमिटेड) जी मूळतः दाव्यामध्ये प्रतिवादी क्रमांक २ म्हणून समाविष्ट केली गेली होती, ती एक सरकारी क्षेत्रातील कंपनी आहे, जी संपूर्ण भारतभर त्यांच्या किरकोळ विक्री केंद्रांद्वारे पेट्रोलियम उत्पादनांचे शुद्धीकरण आणि विक्री करण्यात गुंतलेली आहे.

६. अपीलकर्त्याचे प्रकरण असे आहे की त्याने एच. पी. सी. एल. साठी स्मार्ट कार्ड आधारित निष्ठा कार्यक्रमांचे तंत्रज्ञान प्रदान करण्यासाठी आणि संचालन आणि प्रक्रिया व्यवस्थापित करण्यासाठी दिनांक ०४.११.२००२ रोजी उत्तरवादीशी करार केला आहे. एच. पी. सी. एल. त्यांच्या किरकोळ विक्री केंद्रांवर इंधन विक्रीमध्ये सुधारणा करणार होते. स्मार्ट कार्ड आधारित निष्ठा कार्यक्रमांच्या व्यवस्थापनासाठी अपीलकर्त्याने विविध सॉफ्टवेअर **ऐपलिकेशन** पॅकेजेस विकसित करणे आवश्यक होते. या करारानंतर 10.12.2003 या तारखेचा आणखी एक करार झाला, त्यानुसार, अपीलकर्त्याने क्रेडिट कार्डसारखे 'ड्राइव्ह स्मार्ट सॉफ्टवेअर' या नावाने पोस्टपेड स्मार्ट कार्ड लॉयल्टी प्रोग्रामसाठी एक सॉफ्टवेअर विकसित करायचे होते. अपीलकर्त्याचे प्रकरण असे आहे की, त्यांच्या ग्राहकसंख्येचा आणखी विस्तार करण्यासाठी, यातील उत्तरवादीने, अपीलकर्त्याला आर्मर उद्योगासाठी 'ड्राइव्ह ट्रॅक फ्लीट कार्ड' कर्मचारी व्यवस्थापन उपाय विकसित करण्याचीसुद्धा विनंती केली आणि दिनांक 10.12.2003 रोजीच्या पत्राद्वारे विनंती केली की त्यास सेवा पुरवठादार कराराचा विस्तार म्हणून मानले जावे आणि त्या उद्देशासाठी अपीलकर्त्याची नियुक्ती केली आणि त्याला 'ड्राइव्ह ट्रॅक प्रोग्राम' असे नाव देण्यात आले.

७. अपीलकर्त्याची तक्रार अशी आहे की, यातील उत्तरवादीने दिनांक ०४.११.२००२ रोजीचे सेवा पुरवठादार करार समाप्त करण्याच्या अचानक उचललेल्या पावलांमुळे, त्याच्या कर्मचाऱ्यांच्या नोकऱ्या गमावणे, कर्मचाऱ्यांची नोकरकपातीबाबत भरपाई इत्यादींमुळे झालेल्या नुकसानीमुळे त्याचे त्यास रु. ५० कोटी पेक्षा जास्त नुकसान झाले आहे. हा करार अचानक संपुष्टात आल्यामुळे त्याचे सर्व व्यवहार ठप्प झाले होते, हेही त्यांचे प्रकरण आहे. अपीलकर्त्याने उत्तरवादीविरुद्ध एकूण रु. ९५ कोटी रकमेचा दावा केला. सुरुवातीला, मुंबई उच्च न्यायालयाच्या मूळ दिवाणी अधिकारक्षेत्रात मूळ दावा क्र. १०९४/२०१२ दाखल

करण्यात आला होता. करारामध्ये लवादाचे एक कलम असल्याने, उच्च न्यायालयाने आर. जी. सिंधाकर, न्यायमूर्ती (निवृत्त) यांची पक्षांमधील विवाद सोडवण्यासाठी एकमेव लवाद म्हणून नियुक्ती करून कायद्याच्या कलम 8 अंतर्गत हा वाद लवादाकडे पाठवला आहे.

8. श्री आर. जी. सिंधकर न्यायमूर्ती (निवृत्त), ज्यांना एकमेव लवाद म्हणून नियुक्त करण्यात आले होते, त्यांनी दिनांक १३.११.२०१७ रोजीचा निवाडा पारित केला आहे, ज्यामध्ये आपीलकर्ता -दावेदाराला Rs.50,00,00,000-(पन्नास कोटी रुपये) आणि निवाड्याच्या तारखेपासून ते रक्कम देईपर्यंत किंवा वसुली पर्यंत यांपैकी जे आधी असेल तो पर्यंत, १८ टक्के वार्षिक दराने त्यावरील व्याजासह देण्याचे आदेश आणि निर्देश उत्तरवादीला निर्देश देण्यात आले आहेत आणि पुढे खर्चापोटी रु. ५०००० (पन्नास हजार रुपये) इतकी रक्कम देण्याचे निर्देश देण्यात आले आहेत.

९. विद्वान एकमेव लवादाच्या निवाड्यामुळे व्यथित झालेल्या आय. सी. आय. सी. आय. बँकेने सदर निवाडा रद्द करण्यासाठी कायद्याच्या कलम ३४(१) अंतर्गत अर्ज दाखल केला आहे. या अर्जात, उत्तरवादींचे प्रकरण असे आहे की, पक्षकारांमध्ये सहमती आणि समाधान होते आणि पक्षकारांमध्ये कराराची कर्तव्ये परस्पर संमतीने आणि सौहार्दपूर्णपणे समाप्त केली होती. दोन्ही पक्षकारांमधील करार आणि इतर पत्रव्यवहार बंद करण्याच्या अटी नोंदविलेल्या आणि दोन्ही पक्षकारांनी स्वाक्षरी केलेल्या दिनांक ०१.०६.२०१० रोजीच्या पत्रावर भिस्त ठेवण्यात आली आहे. उत्तरवादी-आय. सी. आय. सी. आय. बँकेने बेकायदेशीरपणे आणि अचानक करार संपुष्टात आणला आहे हे दर्शविणारा कोणताही निष्कर्ष निवाड्यामध्ये नोंदविण्यात

आलेला नसल्यामुळे, त्यात पेटंट मधील बेकायदेशीरता आहे या कारणास्तव विद्वान लवादाच्या निवाड्यावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित केले गेले. विद्वान लवादाने निर्धारणासाठी पाच मुद्दे तयार केले आहेत आणि मुद्दा क्रमांक १ असा होता की उत्तरवादीने करार बेकायदेशीरपणे आणि अचानक संपुष्टात आणला होता का?". उत्तरवादीने कायद्याच्या कलम ३४(१) अंतर्गत दाखल केलेल्या अर्जात मुख्य मुद्दा असा आहे की, विद्वान लवादाने मुद्दा क्र. १ वर कोणताही निष्कर्ष न नोंदविता, अपीलकर्त्याला/आय-पे ला Rs.50 कोटी देण्याचा निवाडा दिला आहे. लवादाचा निवाडा कथित उल्लंघनाचे नेमके स्वरूप आणि कथित समाप्तीची तारीख उघड करत नाही, अशी विनंती अर्जात करण्यात आली आहे. उत्तरवादीचे प्रकरण असे आहे की, विनंती केल्यानुसार महत्त्वपूर्ण समस्येकडे, म्हणजेच करार बेकायदेशीरपणे आणि अचानक संपुष्टात आणला होता की नाही, या बाबीकडे लक्ष न देता, विद्वान लवादाने Rs.50 कोटींच्या मर्यादेपर्यंत दावा मंजूर केला आहे आणि त्यामुळे तो स्पष्टपणे बेकायदेशीर आणि चुकीचा आहे.

१०. उत्तरवादीने दाखल केलेल्या लवाद याचिकेत, अपीलकर्त्याने/आय-पे ने कायद्याच्या कलम 34 (4) अन्वये, विद्वान लवादाला योग्य निर्देश/सूचना/अतिरिक्त कारणे जारी करण्याचे निर्देश देऊन तीन महिन्यांच्या कालावधीसाठी कार्यवाही तहकूब करण्यासाठी आणि/किंवा अशी आवश्यक आणि योग्य कारवाई करण्यासाठी प्रस्ताव नोटीस काढली आहे. आक्षेपित आदेशात, उच्च न्यायालयाला प्रथमदर्शनी असे आढळले आहे की जोवर मुद्दा क्र. १ वर प्रथम निष्कर्ष नोंदविले नाहीत तोवर लवादाने अपीलकर्त्याने केलेल्या दाव्यांवरील निष्कर्ष नोंदवायला नको होते, त्यामुळे लवादाने अधिकारक्षेत्रातील चूक केली आहे.

उच्च न्यायालयाचे असे मत होते की निर्णयातील दोष दुरुस्त करण्यायोग्य नाही, त्यामुळे अपीलकर्त्याने कायद्याच्या कलम ३४(४) अंतर्गत दाखल केलेल्या अर्जामध्ये कोणतीही गुणवत्ता नाही आणि ते फेटाळून लावले.

११. आम्ही डॉ. अभिषेक मनू सिंघवी आणि श्री. नकुल दीवान, अपीलकर्ता/आय-पेची बाजू मांडणारे विद्वान वरिष्ठ वकील आणि श्री. के. वी. विश्वनाथन्, प्रतिवादी-आय. सी. आय. सी. आय. बँकेची बाजू मांडणारे विद्वान वरिष्ठ वकील यांचे म्हणणे ऐकले.

१२. आक्षेपित आदेशाद्वारे, कायद्याच्या कलम ३४(४) अंतर्गत हे प्रकरण एकमेव लवादाकडे पाठवण्यासाठी अपीलकर्त्याने दाखल केलेली प्रस्ताव सूचना नाकारण्यात आली आहे. अपीलकर्त्याचे प्रकरण असे आहे की, उत्तरवादींनी पक्षांमधील करार बेकायदेशीरपणे आणि अचानक संपुष्टात आणला होता, हे अपीलकर्त्याचे प्रकरण लक्षात घेऊन लवादाने नुकसान भरपाई/नुकसानी बाबत निवाडा दिला असला तरी त्याने उक्त मुद्द्यावर तपशीलवार कारणे नोंदवली नाहीत. दुसरीकडे, उत्तरवादींचे प्रकरण असे आहे की पक्षांमध्ये पूर्ण सहमती आणि समाधान होते, त्यामुळे अपीलकर्ता दावा केल्याप्रमाणे कोणत्याही नुकसानभरपाई/नुकसानी साठी पात्र नाही. पक्षांमध्ये 'सहमती आणि समाधान' होते ही बाब सिद्ध करण्यासाठी, उत्तरवादीने दिनांक ०१.०६.२०१० रोजीच्या पत्रासह पक्षकारांमधील काही पत्रव्यवहार दाखल केला आहे. अपीलकर्त्याची बाजू मांडणारे विद्वान ज्येष्ठ वकील मनू सिंघवी यांचा असा युक्तिवाद आहे की, मध्यस्थाने पक्षांमध्ये कोणताही करार आणि समाधान नसल्याचे सांगून हा मुद्दा सोडवला असला तरी, त्यांनी बिंदू क्र.१ च्या समर्थनार्थ पुरेशी कारणे देण्याचे वगळले. अशा प्रकारे, असा युक्तिवाद केला जातो की निश्चित कायदेशीर स्थिती

लक्षात घेता, कारणांचा अभाव किंवा तर्कातील अंतर हा कायद्याच्या कलम 34 (4) अ अंतर्गत बरा होऊ शकणारा दोष आहे. कारणांचा अभाव किंवा तर्कातील अंतर हा बरा करता येण्याजोगा दोष आहे, या याचिकेच्या समर्थनार्थ, किन्नरी मलिक आणि अन्य वि. घनश्याम दास दमानी 1, डायना टेक्नॉलॉजीज प्रायव्हेट लिमिटेड वि. क्रॉम्पटन ग्रीन्वूड लिमिटेड या प्रकरणांमध्ये या न्यायालयाच्या निकालांवर अवलंबून राहणे आवश्यक आहे. 2 आणि सोम दत्त बिल्डर्स लिमिटेड विरुद्ध केरळ राज्य 3. ब हे सादर केले जाते की कायद्याच्या कलम 34 (4) ची भाषा अतिशय व्यापक अटींमध्ये जोडली गेली आहे आणि मध्यस्थाला अशी पावले उचलण्यास सक्षम करण्यासाठी प्रकरणाची माफी देण्याची तरतूद आहे, जी पुरस्कार बाजूला ठेवण्याची कारणे काढून टाकण्यासाठी आवश्यक असू शकते. तो सादर केला गेला आहे, जरी क्र. 1 या मुद्द्याच्या समर्थनार्थ पुरेसा पुरावा आहे. 1, लवादाने निर्णयात नमूद केलेल्या मुद्द्याच्या समर्थनार्थ पुरेशी कारणे दिलेली नाहीत. या कायद्याचे कलम 34 (4) हे आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवादावरील UNCITRAL मॉडेल कायद्याच्या कलम 34 (4) वर आधारित आहे, जे ए. के. एन. आणि ए. एन. आर. विरुद्ध ए. एल. सी. आणि ओ. आर. च्या प्रकरणात सिंगापूर अपील न्यायालयासमोर विचारार्थ आले होते. 4, ज्यामध्ये असे म्हटले गेले होते की माफी हा पुरस्कार बाजूला ठेवण्याचा 'उपचारात्मक पर्याय' आहे. पर्मास्टेलिसा पॅसिफिक होल्डिंग्स सी. डी. लिमिटेड विरुद्ध ह्युंदाई इंजिनिअरिंग अँड कन्स्ट्रक्शन कंपनी लिमिटेड या प्रकरणातील सिंगापूर उच्च न्यायालयाच्या निर्णयाचा देखील संदर्भ दिला जातो.

13. अपीलकर्त्याचे विद्वान ज्येष्ठ वकील नकुल दीवान यांनी युक्तिवादांना पूरक म्हणून सांगितले आहे की, पुरस्कार बाजूला ठेवण्याचा पर्याय म्हणून पैसे पाठवण्याचा

अधिकार विचारात घेण्यात आला होता. हे सादर केले जाते की प्रकरण माफ करण्यासाठी लवादाकडे परत पाठवण्याचे स्पष्ट वैधानिक उद्दीष्ट म्हणजे दोष दूर करणे जे निर्णय टिकवून ठेवेल. अशा प्रकारे, असे सादर केले जाते की लवादाच्या निर्णयातील सर्व दोष, जे दूर करण्यास सक्षम आहेत, जर कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत अर्ज दाखल केला असेल तर माफीच्या कार्यवाहीत त्यांचे निराकरण केले पाहिजे. डायना ई. एफ. टेक्रॉलॉजीज प्रायव्हेट लिमिटेड विरुद्ध क्रॉम्पटन ग्रीव्हज लिमिटेड या प्रकरणातील या न्यायालयाच्या निर्णयाचा पुन्हा संदर्भ देत. 2, विद्वान ज्येष्ठ वकिलांनी सादर केले आहे की कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत असलेल्या तरतुदीचा वापर अशा प्रकरणांमध्ये केला जाऊ शकतो जेथे लवादाच्या निर्णयात कोणतेही कारण दिले जात नाही किंवा निर्णयात तर्कात काही त्रुटी असल्यास. वरील सबमिशनसह विद्वान वरिष्ठ वकिलांनी आक्षेपित बाजूला ठेवण्याची आणि मुद्द्याच्या विचारार्थ लवादाकडे निर्णय पाठवण्याचे निर्देश देणे, पक्षांमधील करार अचानक आणि बेकायदेशीरपणे संपुष्टात आणणे आणि तपशीलवार कारणे देण्याचे आदेश देण्याची विनंती केली.

14. दुसरीकडे, प्रतिवादीचे ज्येष्ठ वकील श्री. के. व्ही. विश्वनाथन यांनी खालील निवेदन दिली. अपीलकर्त्याने दाखल केलेली प्रस्तावाची नोटीस उच्च न्यायालयाने आक्षेपार्ह आदेशात वैध कारणे देऊन फेटाळली आहे आणि ती लक्षात घेता कोणत्याही हस्तक्षेपाची मागणी केली जात नाही. हे प्रकरण लवादाकडे पाठवण्यासाठी अपीलकर्त्याने दाखल केलेल्या अर्जामध्ये कोणतेही कारण दिले जात नाही आणि खरे तर लवादाने प्रतिवादीच्या वतीने सादर केलेल्या संबंधित दस्तावेजी पुराव्याचा विचार केला नाही आणि पुरस्कार मंजूर केला आहे. लवादाने अभिलेखातील महत्त्वाच्या आणि संबंधित पुराव्यांकडे दुर्लक्ष करून पुरस्कार मंजूर केल्यामुळे, तो विकृती आणि पेटंट

बेकायदेशीरतेने ग्रस्त आहे, जो लवादाद्वारे कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत पाठवल्यावर बरा केला जाऊ शकत नाही. कारणे जोडण्याच्या बहाण्याने, लवाद स्वतः पुरस्काराच्या विरोधात विपरीत दृष्टिकोन बाळगू शकत नाही. पुन्हा सुरू करण्याच्या कार्यवाहीत लवाद आपला निर्णय बदलू शकत नाही आणि तो कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत असलेल्या तरतुदींच्या विरुद्ध असेल आणि लवाद्याला न्यायालयाची भूमिका स्वीकारणे समतुल्य ठरेल, ज्याला एकट्यालाच तो निर्णय रद्द करण्याचा अधिकार आहे. असे सादर केले जाते की पक्षांमध्ये 'सहमती आणि समाधान' होते हे सिद्ध करण्यासाठी नोंदीत पुरेसा पुरावा असूनही, अशा पुराव्यांचा विचार न करता, लवादाने 'सहमती आणि समाधान' नसल्याच्या आधारावर पुढे जात अपीलकर्त्याच्या बाजूने निर्णय दिला आहे. अभिलेखातील संपूर्ण पुराव्याचा विचार न करता, पुरस्कारामध्ये 'सहमती आणि समाधान' च्या याचिकेवर नोंदवलेले निष्कर्ष, पेटंट बेकायदेशीर ठरतात, त्यामुळे कायद्याच्या कलम 34 (1) अंतर्गत दाखल केलेल्या अर्जाचा विचार करतानाच न्यायालयाने त्याचा विचार केला पाहिजे. जरी असे गृहीत धरले की पाठवल्यावर, लवाद्याला जाणीवपूर्वक असे मानायचे आहे की दाव्यांची सहमती आणि समाधान होते आणि करार अचानक आणि बेकायदेशीरपणे संपुष्टात आला नाही, तरी तो तसे करू शकणार नाही, कारण तो स्वतःचा पुरस्कार बदलू शकत नाही. अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने दिलेल्या निर्णयांमध्ये तथ्यांच्या आधारे फरक केला जाऊ शकतो आणि ते अपीलकर्त्याच्या प्रकरणाला कोणतेही समर्थन देणार नाहीत. या न्यायालयासमोर केलेल्या तोंडी निवेदने, अर्जात नोंदवलेल्या याचिकांच्या विरुद्ध आहेत.

15. 'निष्कर्ष' आणि 'कारणे' यात फरक करण्यासाठी, विद्वान ज्येष्ठ वकील श्री. के. व्ही. विश्वनाथन यांनी ए. मधील या न्यायालयाच्या निकालावर भर दिला. आयकर अधिकारी, ए प्रभाग, सीतापूर विरुद्ध मुरलीधर भगवान दास 6. हे देखील सादर केले जाते की कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत अपीलकर्त्याने सादर केलेली प्रस्तावाची सूचना विलंबित आणि विचारानंतर आहे आणि केवळ खटला लांबणीवर टाकण्यासाठी केली जाते आणि अपील फेटाळण्याची विनंती केली जाते.

16. दोन्ही बाजूंच्या वतीने केलेल्या विविध सबमिशनचा विचार करण्यापूर्वी, लवाद आणि तडजोड कायदा, 1996 च्या काही संबंधित तरतुदींकडे आपण लक्ष देणे आवश्यक आहे. कायद्याचे कलम 31 'लवादाच्या निर्णयाचे स्वरूप आणि त्यातील आशय' यांच्याशी संबंधित आहे. त्यानुसार, लवादाचा निर्णय लेखी दिला जाईल आणि त्यावर लवाद न्यायाधिकरणाच्या सदस्यांची स्वाक्षरी असेल. लवादाचा निर्णय ज्या कारणांवर तो आधारित आहे ते सांगेल, जोपर्यंत पक्षांना हे मान्य होत नाही की कोणतेही कारण दिले जाणार नाही, किंवा हा निर्णय कायद्याच्या कलम 30 अंतर्गत मान्य अटींवर लवादाचा निर्णय आहे. कायद्याच्या सातव्या अध्यायात लवादाच्या निर्णयाविरुद्ध उपाययोजनांची तरतूद आहे. लवादाच्या निर्णयाविरुद्ध न्यायालयाकडे जाण्याचा मार्ग कायद्याच्या कलम 34 (1) च्या संदर्भात असेल. कायद्याच्या कलम 34 (2 ए) नुसार, जर आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवादांव्यतिरिक्त इतर लवादांमुळे उद्भवलेला लवादाचा निर्णय पेटंट बेकायदेशीरतेमुळे दूषित झाला असेल, तर तो निर्णय रद्द करण्याचा आधार आहे. अधिनियमाच्या कलम 34 (2 ए), (3) आणि (4) खाली दिल्याप्रमाणे वाचल्या जातात:

34. (2 ए) आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवादांव्यतिरिक्त इतर लवादांमुळे उद्भवलेला लवादाचा निर्णय, जर न्यायालयाला असे आढळले की, त्या निर्णयाच्या समोर पेटंट बेकायदेशीरपणे आढळल्यामुळे तो निर्णय दूषित झाला आहे, तर न्यायालयाकडूनही रद्द केला जाऊ शकतो:परंतु, केवळ कायद्याच्या चुकीच्या वापराच्या आधारावर किंवा पुराव्याची पुन्हा प्रशंसा करून पुरस्कार बाजूला ठेवला जाणार नाही.

(3) तो अर्ज करणाऱ्या पक्षाला लवादाचा निर्णय मिळाल्याच्या तारखेपासून तीन महिने उलटून गेल्यानंतर किंवा जर कलम 33 अन्वये विनंती करण्यात आली असेल, तर ती विनंती लवाद न्यायाधिकरणाने निकाली काढल्याच्या तारखेपासून बाजूला ठेवण्याचा अर्ज केला जाऊ शकत नाही;परंतु, तीन महिन्यांच्या उक्त कालावधीत अर्ज करण्यास पुरेशा कारणास्तव प्रतिबंध करण्यात आल्याचे न्यायालयाचे समाधान झाल्यास, ते पुढील तीस दिवसांच्या कालावधीत अर्ज स्वीकारू शकेल, परंतु त्यानंतर नाही.

(4) उपकलम (1) अन्वये अर्ज प्राप्त झाल्यावर, न्यायालय, जेथे योग्य असेल तेथे आणि पक्षकाराने तशी विनंती केली असेल तेथे, लवाद न्यायाधिकरणाला लवाद कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्याची संधी देण्यासाठी किंवा लवाद न्यायाधिकरणाच्या मते अशी इतर कारवाई करण्यासाठी त्याने निश्चित केलेल्या कालावधीसाठी कार्यवाही तहकूब करू शकेल ज्यामुळे लवादाचा निर्णय रद्द करण्याची कारणे नष्ट होतील."

17. अधिनियमाच्या कलम 34 (4) च्या वाचनावरून हे स्पष्ट होते की, उपकलम (1) अन्वये अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर, एखाद्या पक्षाच्या विनंतीवरून योग्य प्रकरणांमध्ये, न्यायालय लवाद न्यायाधिकरणाला लवाद कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्याची संधी देण्यासाठी किंवा लवाद न्यायाधिकरणाच्या मते अशी इतर कारवाई करण्यासाठी आदेशात त्याने निश्चित केलेल्या कालावधीसाठी कार्यवाही पुढे ढकलू शकते, ज्यामुळे लवादाचा निर्णय रद्द करण्याची कारणे दूर होतील.

18. अपीलकर्त्याचे प्रकरण असे आहे की प्रतिवादीने अचानक आणि बेकायदेशीरपणे करार संपुष्टात आणल्यामुळे, सर्व व्यवहार ठप्प झाल्यामुळे त्याचे 50 कोटींहून अधिक नुकसान झाले आहे आणि अपीलकर्त्याला त्याच्या कर्मचार्यांची छाटणी भरपाई इत्यादी द्यावी लागली आहे. उपरोक्त कारणास्तव, प्रतिवादीविरुद्ध एकूण Rs.95 कोटींचा दावा करण्यात आला होता. दुसरीकडे, प्रतिवादींचे प्रकरण असे आहे की पक्षांमध्ये 'सहमती आणि समाधान' होते आणि हे अनेक पत्रांमधून स्पष्ट होते, जे लवादाच्या कार्यवाहीतील अहवालचा भाग आहेत. कागद पुराव्यांवर म्हणजेच 01.06.2010, 17.06.2010, 02.08.2010 दिनांकित ईमेल आणि 08.11.2010 आणि 20.01.2011 दिनांकित पत्रांवर विश्वास ठेवला गेला. प्रतिवादीचे हे विशिष्ट प्रकरण आहे की विद्वान लवाद अशा पुराव्याचे अवलोकन करण्यात अयशस्वी ठरला, ज्यामुळे पक्षांमध्ये एकमत आणि समाधान होते आणि त्यांच्या बाजूने कोणतीही अचानक समाप्ती किंवा कोणतेही उल्लंघन झाले नाही हे त्यांचे प्रकरण स्थापित होईल. हे त्यांचे प्रकरण आहे की अभिलेखातील महत्त्वपूर्ण पुराव्यांचा विचार करण्यात अशा प्रकारची चूक लक्षात घेता, लवादाने नोंदवलेले निष्कर्ष विकृत आहेत आणि कायद्याच्या कलम 34 (2 ए) च्या अर्थानुसार पेटंट बेकायदेशीर ठरतात. अपीलकर्त्याने कायद्याच्या कलम

34 (4) अंतर्गत दाखल केलेल्या प्रस्तावाच्या सूचनेत स्पष्टपणे म्हटले आहे की हा प्रस्ताव मुबलक खबरदारी म्हणून मांडण्यात आला होता आणि ते दिनांक 13.11.2017 च्या लवादाच्या निर्णयात आधीच नमूद केलेल्या कारणांव्यतिरिक्त तपशील प्रदान करण्यासाठी आणि कारणे व्यक्त करण्यासाठी लवादाकडे विनंती करत आहेत. हे देखील त्यांचे प्रकरण आहे की विद्वान लवादाद्वारे पुरस्कारात नोंदवलेल्या त्याच्या निष्कर्षांच्या समर्थनार्थ अतिरिक्त कारणे उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे. दुसरीकडे, हे प्रतिवादीचे प्रकरण आहे, मुद्दा "प्रतिवादीने करार बेकायदेशीरपणे आणि अचानक संपुष्टात आणला होता का?" वर कुठलाही निर्णय दिला नाही. आणि असे असूनही, पक्षांमधील सहमती आणि समाधानावर प्रकाश टाकणाऱ्या पक्षांमधील महत्त्वाच्या कागदपत्रांचा/संवादांचा विचार न करता, लवादाने 'सहमती आणि समाधान' नसल्याचे सांगून पुरस्कार मंजूर करण्यास सुरुवात केली आहे.

19. अपीलकर्त्याच्या विद्वान वरिष्ठ वकिलाने युक्तिवाद केल्याप्रमाणे, हे खरे आहे की कायद्याचे कलम 34 (4) हे आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक लवादावरील UNCITRAL मॉडेल कायद्याच्या कलम 34 (4) प्रमाणेच एका भाषेत आहे. ए. के. एन. आणि इतर विरुद्ध ए. एल. सी. आणि इतर 4 या प्रकरणात आदर्श कायद्याच्या इतिहासाचा विचार करून, सिंगापूर अपील न्यायालयाने असे म्हटले होते की माफी हा 'उपचारात्मक पर्याय' आहे. अपीलकर्त्याच्या वरिष्ठ वकिलांनी मदत घेतली प्रकरण किन्नरी मलिक आणि अन्न. वि. घनश्याम दास दमानी 1 यांच्या खटल्यात, ज्या प्रश्नावर विचार केला गेला तो असा होता की कायद्याचे कलम 34 (4) पक्षकारांच्या कोणत्याही अर्जाच्या अनुपस्थितीत, लवादाचा निर्णय रद्द केल्यानंतर लवाद न्यायाधिकरणासमोर पक्षकारांना परत करण्याचा न्यायालयाला अधिकार देतो का. खरे तर, या निकालात असे म्हटले

आहे की कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत अधिकारांचा वापर करण्याचा सार म्हणजे न्यायाधिकरणाला अशा उपाययोजना करण्यास सक्षम करणे, ज्यामुळे लवादाचा निर्णय बाजूला ठेवण्याची कारणे दूर करता येतील आणि निर्णयातील दोष दूर करता येतील. डायना टेक्नॉलॉजीज प्रायव्हेट लिमिटेड विरुद्ध क्रॉम्पटन ग्रीव्हज लिमिटेडच्या डी प्रकरणातील निकालात, हे असे प्रकरण होते ज्यात कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत कोणतीही चौकशी झाली नव्हती आणि या प्रकरणात, या न्यायालयाने असे म्हटले आहे की न्यायाधिकरणाला बरे करण्यायोग्य दोष दूर करण्याची संधी दिल्यानंतर, कायद्याच्या कलम 34 (4) मागचा कायदेशीर हेतू हा निर्णयाची अंमलबजावणी करण्यायोग्य बनवण्याचा आहे. हे पुरस्कारातील पेटंट बेकायदेशीर असल्याचे प्रकरण नव्हते, तर पुरस्कारामध्ये आधीच नोंदवलेल्या निष्कर्षासाठी तर्क नसल्यामुळे पुरस्कारात कमतरता होती. त्याच प्रकरणात, हे देखील स्पष्टपणे सांगितले जाते की जेव्हा तर्कामध्ये संपूर्ण विकृती असते, तेव्हा कायद्याच्या कलम 34 (1) अंतर्गत पुरस्काराला आव्हान देण्यासाठी तेच कारण असते. सोमचे प्रकरण दत्त बिल्डर्स लिमिटेड विरुद्ध केरळ राज्य हे देखील एक प्रकरण आहे जिथे निर्णयामध्ये आधीच नोंदवलेल्या निष्कर्षासाठी कोणतीही कारणे दिली गेली नाहीत, जसे की, या न्यायालयाने असे म्हटले आहे की कायद्याच्या कलम 34 (4) च्या दृष्टीने, उच्च न्यायालयाने लवादाला कारणे देण्याची संधी द्यायला हवी होती. 20. अपीलकर्त्याची बाजू मांडणाऱ्या विद्वान वकिलाने उद्धृत केलेला उपरोक्त खटला कायदा वस्तुस्थितीनुसार वेगळा आहे आणि या प्रकरणात तो कोणतीही मदत करणार नाही. जेव्हा ते प्रतिवादीचे विशिष्ट प्रकरण असते तेव्हा त्यात कोणताही निष्कर्ष नाही. बिंदू क्रं १ वर, जसे की "प्रतिवादीने करार बेकायदेशीरपणे आणि अचानक संपुष्टात आणला होता का?", कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत

माफीला परवानगी नाही.आमच्या मते, कायद्याच्या कलम 34 (4) चा वापर, पुरस्कारामध्ये आधीच दिलेल्या निष्कर्षावरील कारणांची नोंद करण्यासाठी किंवा पुरस्काराच्या तर्कातील त्रुटी भरून काढण्यासाठी केला जाऊ शकतो. आयकर अधिकारि , ए प्रभाग, सीतापूर विरुद्ध मुरलीधर भगवान दास या प्रकरणातील निर्णया अनुसार प्रतिवादीची बाजू मांडणाऱ्या विद्वान ज्येष्ठ वकिलाने निदर्शनास आणून दिल्याप्रमाणे 'निष्कर्ष ' आणि 'कारणे' यात फरक आहे. वरील निकालावरून हे स्पष्ट होते की 'निष्कर्ष काढणे हा एखाद्या विषयावरील निर्णय असतो'. पुढे, जे. अशोक विरुद्ध कृषी विज्ञान विद्यापीठ आणि अन्य या प्रकरणातील निकालात न्यायालयाने असे म्हटले आहे की' कारणे म्हणजे ज्या सामग्रीवर काही निष्कर्ष आधारित आहेत आणि वास्तविक निष्कर्ष यांच्यातील दुवे' आहेत. प्रतिवादीने विनंती केल्याप्रमाणे आणि पुढे, हे त्यांचे प्रकरण आहे की बिंदू क्र. 1 वर कोणताही निष्कर्ष न मिळाल्याने पक्षांमधील 'सहमती आणि समाधान' सिद्ध करण्यासाठी लवादासमोर सादर केलेली संबंधित सामग्री विचारात घेतली गेली नाही आणि त्याच समावेश पेटंट बेकायदेशीर आहे, अशा पैलूवर न्यायालयाने स्वतः विचार केला पाहिजे.असे म्हटले जाऊ शकत नाही की हे असे प्रकरण आहे जिथे बिंदू क्र. 1 "प्रतिवादीने करार बेकायदेशीरपणे आणि अचानक संपुष्टात आणला होता का?" वर निष्कर्ष न मिळाल्याने अतिरिक्त कारणे दिली जावीत किंवा तर्कात अंतर ठेवले जावे "

21. पुढे, कायद्याच्या कलम 34 (4) मध्येच हे स्पष्ट केले आहे की कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्याची संधी देणे किंवा न देणे हे प्रकरण लवादाकडे पाठवणे हा न्यायालयाचा विवेक आहे."जेथे ते योग्य आहे" हे शब्द स्वतःच सूचित करतात की एखाद्या पक्षाने विनंती केल्यावर प्रकरण पाठवणे हा न्यायालयाद्वारे वापरला जाणारा विवेक आहे.जेव्हा

कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत अर्ज दाखल केला जातो, तेव्हा लवाद न्यायाधिकरणाच्या निर्णयावर प्रश्नचिन्ह उपस्थित करणाऱ्या पक्षाने कायद्याच्या कलम 34 (1) अंतर्गत अर्जामध्ये मांडलेली कारणे आणि कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत दाखल केलेल्या अर्जामध्ये मांडलेली कारणे आणि त्यावर दिलेले उत्तर लक्षात घेऊन त्याचा विचार केला पाहिजे. केवळ एखाद्या पक्षाने कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत अर्ज दाखल केला आहे, त्यामुळे हे प्रकरण लवादाकडे पाठवणे न्यायालयाच्या बाजूने नेहमीच बंधनकारक नसते. कायद्याच्या कलम 34 (4) अंतर्गत प्रदान केलेल्या विवेकाधीन अधिकाराचा वापर, जेथे अपुरा तर्क आहे तेथे किंवा निर्णयात आधीच नोंदवलेल्या निष्कर्षांच्या समर्थनार्थ तर्कांतील अंतर भरण्यासाठी केला जातो. अतिरिक्त कारणांच्या नावाखाली आणि भरणे तर्कांतील अंतर, कोणताही पुरस्कार लवादाकडे पाठवला जाऊ शकत नाही, जेथे पुरस्कारातील वादग्रस्त मुद्द्यांवर कोणतेही निष्कर्ष नाहीत. जर पुरस्कारातील वादग्रस्त मुद्द्यांवर कोणतेही निष्कर्ष नसतील किंवा अभिलेखातील भौतिक पुराव्यांकडे दुर्लक्ष करून कोणतेही निष्कर्ष नोंदवले गेले असतील, तर पुरस्कार बाजूला ठेवण्यासाठी तेच स्वीकार्य आधार आहेत. एक तर अतिरिक्त कारणांच्या नावाखाली किंवा तर्कांतील त्रुटी भरून काढत, न्यायालयाला दिलेला अधिकार लवादाकडे वळवला जाऊ शकत नाही. वादग्रस्त मुद्द्यावर कोणताही निष्कर्ष न मिळाल्यास, कोणत्याही कारणांमुळे पुरस्कारातील दोष दूर होऊ शकत नाही. लवाद आणि सलोखा कायदा, 1996 च्या कलम 31, 34 (1), 34 (2 ए) आणि 34 (4) चे सुसंवादी वाचन हे स्पष्ट करते की योग्य प्रकरणांमध्ये, एखाद्या पक्षाने केलेल्या विनंतीनुसार, न्यायालय लवादाला कारणे देण्यासाठी लवादाची कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्याची किंवा निर्णयात आधीच नमूद केलेल्या निष्कर्षांच्या समर्थनार्थ तर्कांतील

त्रुटी भरून काढण्याची संधी देऊ शकते.परंतु त्याच वेळी, जेव्हा एखाद्या वादग्रस्त मुद्द्यावर निष्कर्ष अभिलेखनवून न घेता, निर्णयामध्येच पेटंट बेकायदेशीर असल्याचे प्रथमदर्शनी दिसून येते, तेव्हा अशा प्रकरणांमध्ये न्यायालय लवादाची कार्यवाही पुन्हा सुरू करण्यासाठी लवाद न्यायाधिकरणाला संधी देण्याच्या पक्षाच्या विनंतीला मान्यता देऊ शकत नाही.पुढे, प्रतिवादीच्या वतीने हजर असलेल्या विद्वान वकिलाने योग्यरित्या युक्तिवाद केल्याप्रमाणे, पुराव्याच्या पुढील विचारांवर 'सहमती आणि समाधान' च्या याचिकेवर, ज्याकडे पूर्वी दुर्लक्ष केले गेले आहे, जरी लवाद न्यायाधिकरणाला जाणीवपूर्वक असे मानायचे असेल की पक्षांमध्ये 'सहमती आणि समाधान' होते, तरी तो स्वतः निर्णय बदलून असे करू शकत नाही, जो त्याने आधीच मंजूर केला आहे.

22. वरील कारणांमुळे, उच्च न्यायालयाने पारित केलेल्या आक्षेपार्ह आदेशात हस्तक्षेप करण्यासाठी या अपीलात आम्हाला कोणतेही गुण आढळत नाहीत.त्यानुसार, खर्चाबाबत कोणताही आदेश न देता हे दिवाणी अपील फेटाळले जाते.

बिभूती भूषण बोस

याचिका फेटाळण्यात आली.

(सहाय्य: नेहा शर्मा, एलसीआरए)

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/ तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X